
Bozó Bence Péter
Schramek László
Zámbó István¹

Németországi levéltárakban gyűjtött tapasztalatok

A Magyar Levéltárosok Egyesülete (MLE) levéltári vezetőknek szervezett németországi tanulmányútja során, 2017. október 8. és 13. között – látogatásunk sorrendjében – az alábbi hat levéltárban jártunk és folytattunk megbeszéléseket vendéglátóinkkal a számukra is előzetesen eljuttatott szempontrendszer alapján: Sächsisches Staatsarchiv (StA) – Hauptstaatsarchiv Dresden (HaD), Archiv der Humboldt Universität zu Berlin (AdHUzB), Bundesarchiv (BA) Berlin, Archiv der Berlin-Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften (AdBAW), Landesarchiv Berlin (LaB), Evangelisches Zentralarchiv (EZA).²

Jelen beszámolóban a 2017. november 23-án Budapest Főváros Levéltárában megrendezett MLE Workshop keretén belül elhangzott előadásaink kibővített változatát tesszük közzé. Ahelyett, hogy „jegyzőkönyvszerűen” mind a hat levéltárról rövid összefoglalóval szolgálnánk, célszerűbbnek tartottuk, hogy egy-egy témakört alaposabban körüljárjunk, és ennek megfelelően osszuk meg a tapasztalatainkat. Ez azonban azzal jár, hogy bizonyos levéltártípusok sokkal nagyobb hangsúlyt kapnak a munkánkban. A látogatásaink során szerzett jelentős mennyiségű információt és tapasztalatainkat jelen terjedelmi keretek között nem tudjuk a teljesség igényével bemutatni, ezért olyan témákat választottunk, amelyek részben a legaktuálisabbak, részben alkalmasak a magyar levéltárüggyel való összehasonlításra.

Az alábbi táblázatban a meglátogatott levéltárakkal kapcsolatos legalapvetőbb adatokat rendszereztük.

¹ A három tanulmányt a szerzők itt feltüntetett sorrendjében – számokkal megkülönböztetve – közöljük.

² A továbbiakban a levéltárak nevét a három fejezetben – az alfejezetek címein kívül – egységesen, rövidítve közöljük. A levéltárak magyar elnevezését lásd a függelékben.

LEVÉLTÁR	MUNKATÁRSOK LÉTSZÁMA (fő)	ŐRZÖTT IRATANYAG MENNYISÉGE (ifm)	FOTÓ (db)
Archiv der Berlin- Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften	8	6 000	40 000
Archiv der Humboldt Universität zu Berlin	8	10 000	nincs adat
Bundesarchiv	641	338 738	11 000 000
Evangelisches Zentralarchiv	15	7 100	nincs adat
Landesarchiv Berlin	70	50 000	1 500 000
Sächsisches Staatsarchiv	122	104 184	1 998 362

1. Közönségkapcsolat a németországi levéltárakban

Akárcsak hazánkban, úgy Németországban is jóval ismertebb a közgyűjtemények közül a könyvtárak és a múzeumok tevékenysége, kultúrában betöltött szerepe, mint a levéltáraké. Hogy változtassanak ezen a helyzeten, a németországi levéltárak is elkezdtek fejleszteni közönségkapcsolati tevékenységüket. Ennek egy részét a hazai szakma is jól ismeri, más részét viszont kevésbé, vagy másképpen gyakorolja azt.

Utunkon azt tapasztaltuk, hogy a Drezdában és Berlinben meglátogatott levéltárak gyűjteményi profiljuk lehetőségeinek tudatában építenek ki közönségkapcsolatokat. Ez azt jelenti, hogy a túlságosan speciális gyűjtőterületű intézmények nem látják értelmét a komplex programok kidolgozásának, nincs bennük nyomasztó érvényesülési kényszer a kulturális piacon, mivel tisztában vannak azzal, hogy irataik valójában csak az adott terület kutatóit érdekelhetik. Kisebb próbálkozásokat azonban még náluk is megfigyelhettünk: csoportokat vezetnek, akiknek megmutatják az irodákban, a műhelyekben és a raktárakban végzett munkafolyamatokat, gondosan válogatott és elrendezett dokumentumokból rendeznek kiállításokat, vagy legalább honlapjaikon a közérdekű tájékoztatáson túl érdekességeket, híreket osztanak meg. Leginkább az évfordulós ünnepeket használják ki: az EZA például remek esélyt kapott a reformáció idejü jubileumán, hogy nagyobb ismertséget szerezzen magának.

A Sächsisches Staatsarchiv – Hauptstaatsarchiv Dresden gyakorlata

A vizsgált témát tekintve a legtöbbször kiállításokkal találkoztunk, közöttük is a legideálisabb példát a HaD-ban csodálhattuk meg. A Luther és Szászország kapcsolatát bemutató tárlatot³ muzeológiai követelmények szerint rendezték meg az ottani munkatársak: döntően eredeti dokumentumokat állítottak ki megfelelő mennyiségű és minőségű felirattal ellátva, az állomány- és vagyonyvédelmi követelményeknek pedig úgy feleltek meg, hogy az iratokat a szükséges klimatikus és fényviszonyok között, vitrinekben helyezték el. Másutt már nem feltétlenül érvényesültek ezek a szempontok, legkevésbé az állományvédelem, ez mégsem számított hiányosságnak, hiszen a jó állapotú vagy kisebb történeti értékű anyagok miatt felesleges is lett volna a különleges bánásmód.

A HaD nagy társadalmi célok elérését vállalta magára. Az egyik a Német Demokratikus Köztársaságban (NDK), a kommunista diktatúrában eltöltött évtizedeknek a kritikai feldolgozása. E munka hasonlít arra, ahogy a történettudomány a Kádár-korszak örökségével nálunk is próbálja tárgyilagosan szembesíteni a magyar társadalmat. A feladat teljesítését segítő kutatásokban sincsen sok eltérés, hiszen a drezdai kollégák is rögzítenek például interjúkat, rendszeresen használják az oral history módszereit. A másik rendeltetés a szász közösségi érzés ápolása, sőt egyáltalán annak megteremtése napjainkban. A kellő alapokat ebben az esetben az Európa-szerte, így például a történelmi vagy a mai Magyarország területén élő szász közösségek kutatása, valamint a plébániai anyakönyvek digitalizálása képezi.

A meglátogatott drezdai és berlini levéltárak zömét jellemzi, hogy nem félnek párhuzamot vonni aktuális események, valamint az ezekre rímelő múltbeli történések között. A HaD online hírfolyamában találunk olyan közleményt, amely napjaink bevándorlási krízisére reflektál a 19. századi Amerikába irányuló nagy német kivándorlással kapcsolatos dokumentumok bemutatásával.⁴

A HaD közönségkapcsolati tevékenységének talán egyetlen „árnyoldala,” hogy nem ad helyet levéltár-pedagógiai foglalkozásoknak, holott ezeket talán joggal várnánk el egy ekkora méretű és jelentőségű intézménytől.

³ Verbrannt? Luther, Herzog Georg und die Bannandrohnungsbulle. <http://www.archiv.sachsen.de/verbrannt-luther-herzog-georg-und-die-bannandrohnungsbulle-4046.html> (Letöltés dátuma: 2017. december 5.)

⁴ Archivale im Fokus. 10.10.2017. <http://www.archiv.sachsen.de/archivale-im-fokus-4288.html> (Letöltés dátuma: 2017. december 6.)

A főigazgató beszámolója szerint a múltban ennek az elvárásnak is eleget tettek: Drezdában és Lipcsében is dolgozott egy-egy levéltár-pedagógus, akik folyamatosan együttműködtek az iskolákkal. 2012-ben azonban a kulturális minisztérium felszámolta ezt a programot, így már nem tudják a korábbi szolgáltatásokat nyújtani az iskoláknak, csupán levéltári csoportvezetéseket ajánlhatnak nekik.

Végül tanulságos pozitívumként kell megemlítenünk a HaD promóciós videóját. Az alkotás, amelyet az intézmény honlapján (*Wer wir sind*)⁵ és a Youtube-on (*Sächsisches Staatsarchiv, interaktiver Film Variante 1*)⁶ egyaránt megtalálhatunk, kitűnő példája annak, hogyan mutassa be magát egy levéltár az interneten tájékozódóknak. Bátran ajánljuk követendő mintaként a hazai gyűjteményeknek.

A Bundesarchiv közönségkapcsolatai

Bár az utunk részeként megtekintett BA berlin-lichterfeldei részlegének nem tartozik a tevékenységi körébe a közönségkapcsolatok ápolása, a BA rendszerének vannak olyan egységei, ahol annak magas színvonalú formáit találhatjuk. Rendezvényeik fontos küldetése a klasszikus német polgári értékek átadása, a „Bürger” újabb és újabb generációinak kinevelése. Tárldataikat is ezzel a szándékkal rendezik meg. Ők is szívesen reflektálnak napjaink jelenségeire a történelem egy-egy hasonló szeptének felidézésével: online kiállításaik között akad, amely az NDK-nak az 1956-os magyar forradalomra adott reakcióival foglalkozik.⁷

A BA két tagintézménye, a ludwigsburgi és a rastatti ad otthont a legtöbb levéltár-pedagógiai foglalkozásnak a BA részlegei közül. Ezeknek egy részében a nemzetiszocializmus sötét éveit tárják fel a résztvevők, a szabadságra és demokráciára épülő társadalmi rend hiányának, az általános igazságtalanság és terror hatásainak érzékeltetésével. A „Témanapok” című rendezvénysorozaton a mindennapokban is használt politikai-társadalmi fogalmakat vizsgálják meg.

⁵ Az intézmény honlapját lásd: <http://www.archiv.sachsen.de/#> (Letöltés dátuma: 2017. december 6.)

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=6Yv0ITiZmtQ> (Letöltés dátuma: 2017. december 6.)

⁷ *Reaktionen in der DDR auf den Volksaufstand in Ungarn 1956.* <http://www.bundesarchiv.de/DE/Content/Virtuelle-Ausstellungen/Reaktionen-In-Der-Ddr-Auf-Den-Volksaufstand-In-Ungarn-1956/reaktionen-in-der-ddr-auf-den-volksaufstand-in-ungarn-1956.html> (Letöltés dátuma: 2017. december 6.)

2017-ben a „szabadság” volt terítéken: olyan kérdésekre kellett választ találni, mint hogy mit jelent a szabad véleménynyilvánítás joga, vajon veszélyben van-e a szabadság, s elfogadható-e az erőszak az ellenállás egyik formájaként. Rastattban a német szabadságharcok történetéről is megemlékeztek, de nem az eseménytörténet, hanem az összefüggések és struktúrák tanulmányozásával.

A Landesarchiv Berlin részvétele a történelemoktatásban

Sokoldalú levéltár-pedagógiai rendszert épített ki a LaB. Programjainak motója, a „Schule trifft Archiv” – azaz „az iskola találkozik a levéltárral” – arra utal, hogy a levéltár szisztematikus kapcsolatot tart a közoktatási intézményekkel.⁸ A közönségkapcsolatért felelő munkatársak segítenek az iskolai tanulmányok tartalmának gazdagításában, de nemcsak a történelemórákat egészítik ki, hanem más tantárgyakat is, mint például a földrajzot, a politikai világföldrajzot vagy a vallás és etika órákat.⁹ A szokványos levéltáron belüli csoportvezetésen kívül kifejezetten levéltár-pedagógiával foglalkozó munkanapokat vagy munkaheteket is tartanak, s ezeken nyújtanak segítséget a felkészülésben egy dolgozatra, vizsgára, vagy épp az érettségire.¹⁰ Ugyanakkor olyan egyszerű feladatokat is adhatnak, amelyek illeszkednek a diákok korához és iskolájához: népszerű ezek közül a tanulók születési ideje körül történt események, illetve a múltban történt bűnesetek megismerése.¹¹

A szövetségi elnöki történelemverseny (Geschichtswettbewerb des Bundespräsidenten) Németország legnagyobb történelem tanulmányi versenye a szakmán belül. A hamburgi Körber Alapítvány szervezi, amely a társadalmi párbeszéd hívének vallja magát. Az új témákat két évente szeptember 1-én kapják meg a versenyezni szándékozók, akiknek jelenleg, illeszkedve a reformáció évfordulójához, a vallás és a vallásosság történetéről kell benyújtaniuk pályaműveiket.¹² Munkájukban sok segítségre számíthatnak, bizalommal fordulhatnak a könyvtárakhoz, a levéltárakhoz és a múzeumokhoz.

⁸ Schule trifft Archiv. <http://landesarchiv-berlin.de/archivpadagogik> (Letöltés dátuma: 2017. december 6.)

⁹ Uo.

¹⁰ Kooperation des Landesarchivs mit dem Europäischen Gymnasium Bertha-von Suttner. <http://landesarchiv-berlin.de/schuelerprojekte> (Letöltés dátuma: 2017. december 6.)

¹¹ „Was Quellen erzählen können...” <http://landesarchiv-berlin.de/schuelerprojekte> (Letöltés dátuma: 2017. december 6.)

¹² <http://www.koerber-stiftung.de/geschichtswettbewerb/> (Letöltés dátuma: 2017. december 6.)

Bár ezek között a gyűjtemények között a drezdai levéltárat is megtaláljuk, a legrészletesebb programot a LaB állította össze: támogatja a tutorokat, akik a saját iskolájukban gyűjtik össze a jelentkezőket, segíti a versenyzőket a téma-választásban és a pályázati anyag elkészítésében is, helyet ad az ünnepélyes rendezvényeknek, megnyitóknak, illetve workshopokat tart a tanároknak.¹³

A LaB saját foglalkozásokkal is várja az iskolákat. Ezeket nem alkalomszerűen szervezi, hanem célirányosan, iskolákkal vagy iskolák történelem fakultásával szerződve. A Werner von Siemens Gimnázium érdeklődő diákjai történelemtudásukat elmélyítő kurzusokon tanulhatnak tovább a rendes tanórákon túl, s ezeknek a kurzusoknak a részeként ellátogathatnak a LaB-ba is.¹⁴ Itt háromórás foglalkozásokon egy témafüzetet kell megírniuk *Amit a források el tudnak mesélni* címmel. Ennek a legfontosabb része egy fiktív interjú, amelyben egy tetszőlegesen választott levéltári forrásnak tesznek fel kérdéseket, és meg is válaszolják azokat a forrás szemszögéből. A kérdések többek között a következők: Miről írsz? Mikor készültél? Ki írt téged? Kihez szólsz? Miért, mi célból létezel?¹⁵ A válaszok kitalálásához a tanulóknak alaposan kell tanulmányozniuk, elemezniük a forrás szövegét. Az is fontos élmény számukra, hogy kézbe vehetik az iratokat, megtapasztalhatják azok méretét, súlyát, tapintását. Következtetéseikről iskolájukban kell beszélniük. Egy másik alkalommal primer és szekunder forrásokat hasonlítanak össze.

A Bertha von Suttner Európai Gimnázium történelem fakultásának kiegészítő órákat nyújtott a LaB a 2016/17-es tanévben. A diákok a berlini helytörténettel ismerkedtek meg, az eredményekről pedig prezentációs vizsgákon kellett beszámolniuk.¹⁶ A levéltár munkatársai ebben az esetben is a munka több fázisában segítettek, a témák keresésétől a források értékeléséig. A LaB az egyetemi történelemkurzusok hallgatóinak is biztosítja a forrásfeldolgozás lehetőségét az egyetemi tanárok bevonásával.

¹³ Lehrerworkshop zum Geschichtswettbewerb des Bundespräsidenten. <http://landesarchiv-berlin.de/lehrerworkshop-zum-auftakt-des-geschichtswettbewerbs-des-bundespraesidenten> (Letöltés dátuma: 2017. december 6.)

¹⁴ „Was Quellen erzählen können...” <http://landesarchiv-berlin.de/schuelerprojekte> (Letöltés dátuma: 2017. december 6.)

¹⁵ Uo.

¹⁶ Uo.

Benyomásaink a németországi levéltárak közönségkapcsolatának helyzetéről

Bár kétségtelen, hogy a levéltár-pedagógiát művelő német kollégák is szeretnék megkedveltetni a történelmet, a múlt tanulmányozását a fiatalokkal, törekvéseiknek talán mégsem ez a legfontosabb célja. Jól tudjuk: a források feldolgozásával a tanulók nemcsak tárgyi tudásukat gazdagíthatják, hanem gondolkodásukat is fejleszthetik. A forráskritika alkalmazásával sajátíthatják el, hogyan próbáljanak meg különbséget tenni az igaz és a hamis információk között, a több szempontot egyszerre figyelembe vevő elemzéssel strukturális szemléletet tanulnak, a feladatok közös megoldásával pedig az együttes munka hasznával ismerkednek meg. Mindezek a készségek szükségesek lehetnek más szakmákban, illetve a hétköznapi életben is. Kialakításuk éppen ezért kiemelt feladata a németországi levéltár-pedagógiának.

2. Gyűjtőterületi munka a német levéltárakban

A gyűjtőterületi munka a levéltárosok számára talán hétköznapi rutinnak számít, ami egyet jelent iratselejtezési és -átadási jegyzőkönyvek átvizsgálásával, továbbá salétromos pincék penészes tartalmának felmérésével. Az eljárási folyamatokat nemzeti jogszabályok tartalmazzák, amelyek még az egymással határos országokban is jelentős eltéréseket mutatnak. Ennek ellenére a németországi gyakorlat megismerése számos tanulságot rejt. Az eltérések hátterében az ország közigazgatási berendezkedése áll.

Németország szövetségi állam, tartományai élén önállóan eljáró parlamentek és kormányok állnak, amelyek rendkívül széles körű autonómiát élveznek az oktatás és a kultúra ápolása területén. Ez azt jelenti, hogy a szövetségi állam és az egyes tartományok önállóan alkották meg saját levéltári törvényeiket, amelyek kizárólag a szövetségi vagy az adott ország levéltáraitra érvényesek.

A németországi gyűjtőterületi munka jogi keretei

A BA illetékességi területe a Bundesarchivgesetz (BArchG) értelmében a szövetségi kormánynak, annak háttérintézményeinek, illetve a Német Birodalomnak, a Német Szövetség, a megszállási zónák, az NDK, valamint ez

utóbbi állampártjának és társadalmi szervezeteinek, illetve az NDK többi pártjának dokumentumait öleli fel.¹⁷

A napi gyűjtőterületi munka folyamán a szövetségi kormány és háttérintézményei a már szükségtelen – akár a minősített és hírszerzési – irataikat, legfeljebb 30 év elteltével felajánlják a levéltár részére. A felkínált dokumentumok maradandó értékéről a levéltárosok döntenek. A jogszabály e feladat végrehajtása érdekében biztosítja a jogot a levéltárosoknak, hogy az iratokat a helyszínen megvizsgálják, és azokba betekintsenek.¹⁸

A szövetségi kormány azon hivatalai, amelyek illetékességi területe csupán egy meghatározott városra, kerületre vagy szövetségi tartományra terjednek ki, a helyi levéltáraknak is felajánlhatják irataikat megőrzésre hivatali feletteseik engedélyével.¹⁹

A levéltári átadást követően a dokumentumok tulajdonjoga megváltozik, azok nem az iratképzőé, hanem a levéltaré lesznek. Innentől az átadó sem kölcsönözheti vissza a dokumentumokat.

A tartományi jogszabályok közül példaként a szászországit (ArchGS) megtekintve azt látjuk, hogy az itteni központi állami levéltár a helyi kormányzat és jogelődei dokumentumait gyűjti. A kerületek és városok a saját intézményük, továbbá a területükön működő egykori állami vállalatok, tsz-ek stb. dokumentumaiért felelősek.²⁰ A közfeladatot ellátó szervek azonban itt is a szövetségi törvényben vázolt kötelezettségekkel számolhatnak munkájuk során, azaz legfeljebb 30 év elteltével minden iratukat fel kell kínálniuk a tartományi levéltárnak.²¹ A drezdai törvényhozás továbbá lehetővé tette az egyházi és a civil szervezeteknek, hogy írott örökségüket ajándékként vagy letétként a tartományi levéltár részére átadják.²² A tartományi archívumnak hat hónap áll rendelkezésére, hogy a felkínált iratok levéltári/maradandó értékéről döntést hozzon, és az iratbeszállítást megkezdje.²³ A döntési határidő Berlinben 12 hónap, az egyéb szabályok azonban megegyeznek a Drezdában érvényes előírásokkal (ArchGB).²⁴

¹⁷ BArchG 3. § 2.

¹⁸ BArchG 5. § 1–2. és 6. § 2.

¹⁹ BArchG 7. §.

²⁰ ArchGS 13. §.

²¹ ArchGS 5. §.

²² ArchGS 7. §.

²³ ArchGS 6. §.

²⁴ ArchGB 7. §.

A jogszabályi keretek tehát nagyjából hasonlóan szabályozzák a levéltári gyűjtőterületi munkát mind szövetségi, mind tartományi szinten.

A levéltárak gyakorlata a gyűjtőterületi munkában

A Bundesarchiv gyűjtőterületi feladatai

A BA a magyar gyakorlathoz hasonlóan kizárólag a maradandó értékű iratokat gyűjti, amelyek közé a vonatkozó törvény az alábbiakat sorolja:²⁵

- 1) a német történelem megértése érdekében szükséges dokumentumok,
- 2) a polgárok jogbiztonságát garantáló iratok,
- 3) a jogszolgáltatás és a közigazgatás szempontjából nélkülözhetetlen akták.²⁶

A levéltárosok ezt a megfogalmazást nem tekintik szabatosnak. Céljuk, hogy a levéltári iratok a politikai döntési folyamatokat tükrözzék. Megfogalmazásuk szerint a „nagy információsűrűségű” iratképzők iratait veszik át (például: a Kancellári és az Államelnöki Hivatal/Bundeskanzleramt és Bundespräsidialamt iratait). A politikai döntések végrehajtási szakaszában keletkező dokumentumok közül csupán példaként őriznek meg valamennyit. Az iratértékelési irányelveket a következő, 2018-ban megjelenő Forum című kiadvány tartalmazza majd.²⁷

A BA átvesz személyi anyagokat is, ha az érintett közérdeklődésre számot tartó hivatalt viselt (kancellárok, miniszterek, államtitkárok, parlamenti képviselők, szakszervezeti vezetők stb.).²⁸ Itt az átadás-átvételi jegyzék az illető neve mellett utolsó beosztását, fizetési fokozatát, születési adatait (név, hely, idő) stb. tartalmazza. A személyi iratok tekintetében komoly vita alakult ki az iratképzők és a levéltárak között, miszerint a személyes adatok megsemmisítése vagy a levéltárnak való felajánlási kötelezettsége az erősebb. Egy 2013. évi karlsruhei közigazgatási bírósági határozat alapján ez utóbbi tűnik felsőbbrendűnek.²⁹ A szövetségi levéltár törvényi felhatalmazás alapján gyűjti a magánszemélyek iratait abban az esetben, ha az illető jelentősége az egész szövetségi államra kiterjedt. A kevésbé jelentős egyének iratait a tartományi vagy városi levéltárakba utalják.

²⁵ A levéltár elmúlt gyűjtőterületi munkájának néhány fontos adata a beszámolóm végén szereplő függelékben olvasható.

²⁶ BArchG 1. § 9.

²⁷ Az eddig megjelent kiadványok a Bundesarchiv oldalán térítésmentesen elérhetők: <http://www.bundesarchiv.de/DE/Navigation/Finden/Publikationen-Bundesarchiv/publikationen-bundesarchiv.html> (Letöltés dátuma: 2017. december 8.)

²⁸ SCHENKE, 2015. 12.

²⁹ MARTIN-WEBER, 2013. 16.

A BA cégek iratait csak akkor veszi át, ha azok többségi állami tulajdonban állnak (például: Deutsche Bundesbahn). A levéltár hasonlóan viszonyul a legnagyobb NDK vállalatok irataihoz, így például az állami külkereskedelmi társaság levéltári anyagát átvette. A szövetségi állami jelentőségű üzemek dokumentumait azonban a tartományi levéltárakba utalták.

A köziratok levéltári átvétele nem minden esetben folyik gördülékenyen, ez részben a jogszabályi változásokra vezethető vissza, amelyet az iratképzők csak lassan alkalmaznak.

A Bundeskanzleramt dokumentumai olykor hiányosan érkeznek meg a levéltárba, mivel a politikusok hivatali terminusuk végén kiemelik a lényeges dokumentumokat a regisztratúrából, hogy emlékirataik megírását segítsék. Az iratok visszaszolgáltatása nem egyszer elmaradt, és végül a magániratnak számító párt vagy pártalapítvány anyagába kerültek. Helmut Kohl mandátumának végén számos dokumentumnak lába kélt, ami néhány évvel később a német országos sajtóban is jelentős visszhangra talált.

A BA letétként és adományként is gyűjti a magániratokat, azonban az utóbbi gyarapodási formát előnyben részesítik, nehogy a tulajdonos egy rendezést követően visszakérje az anyagát. A magániratok átadásával kapcsolatos kérdéseket szerződésben rögzítik.

Végül meg kell említeni egy speciális területet. A jogalkotó úgy rendelkezett, hogy minden német film biztonsági őrzési helye a Bundesarchiv lesz, ez azt jelenti, hogy Petabytokban mérhető adatmennyiséget kell digitálisan raktározni.

A Sächsisches Staatsarchiv gyűjtőterületi gyakorlata

Az StA gyűjtőterületi munkája számos szempontból hasonlít a szövetségi levéltárhoz. Az intézmény honlapján keresztül is segíti az iratképzőket.³⁰ Egyrészt pár kattintással elérhető jegyzéket tesz közzé az iratátadásra kötelezett szervekről, mintajegyzőkönyveket publikál, valamint közzétesz egy listát azon dokumentumtípusokról, amelyeket nem kíván a levéltári átadás során átvenni. Ugyancsak a világhálón teszi közzé a levéltárat és a közfeladatot ellátó szervezetek levéltári szempontból érintő jogszabályokat, iratkezelési szabályzatokat és irattári terveket. E jegyzékek egyébként tartalmazznak olyan tételeket is, amelyek levéltári engedély nélkül is megsemmisíthetők.³¹

³⁰ A levéltár elmúlt tíz éve gyűjtőterületi munkájának legfontosabb adatai a beszámoló végén szereplő függelékben olvashatók.

³¹ A legtöbb említett előírás és ajánlás itt érhető el: <http://www.staatsarchiv.sachsen.derechts>

A levéltár a köziratok közül a BA-hoz hasonlóan az érdemi döntési folyamatokat tartalmazó dokumentumokat őrzi meg. Egy európai uniós dokumentumot például csak annál az intézménynél, amelyik a jogszabály szászországi alkalmazását felügyeli.

Bizonyos szervek, mint például a munkaügyi vagy adóhivatalok esetén kizárólag egy-egy területi intézmény iratait veszik át mintaként, vagy azt a részt, amely régió túlmutató jelentőséggel bír. Az adóhivatalok esetében kiemelt figyelmet fordítanak a cégek adóbevallásaira, amelyek segítségével a vállalatok és a gazdaság fejlődését dokumentálják. Hasonlóan járnak el más intézmények, például a repülőterek esetében, amelyek közül elsősorban a lipcsei dokumentumait gyűjtik, mivel az a legfontosabb utánpótlási bázisa az afganisztáni NATO misszióknak.

A BA-hoz hasonlóan a szász tartományi levéltár is gyűjti a központi kormányzati szervek személyi iratait.³²

Az átadás-átvétel Excel jegyzékek kíséretében történik, amelyeket problémamentesen importálnak az AUGIAS nyilvántartó szoftverbe.

A tartományi levéltár gyűjt audiovizuális dokumentumokat is, köztük rendőrségi felvételeket (például az 1989. októberi tüntetésről a drezdai Pragerstraße-n). Interjúk készíttetek hozzávetőleg tíz éve egykori NDK-állampolgárokkal, hogy emlékeiket összegyűjtsék a forradalomról és az állampárti időkről. Az 1953. június 17-i népfelkelés oral history emlékeit ugyancsak gyűjtötte és archiválta a levéltár.

A gyűjtőterületi munka szakmai és pénzügyi háttere az elmúlt időszakban kiegyensúlyozottan rendelkezésre állt, miként az a beszámoló végén található táblázatból is látható.

A Landesarchiv Berlin gyűjtőterületi munkájának egyes kérdései

A levéltár elsősorban azokat a dokumentumokat gyűjti, amelyek az aktuális társadalmi, jogi változásokat tükrözik. A berlini kollégák ilyen kiemelt eseménynek tekintik a homoszexuálisok házassági jogának megadását 2017 nyarán.

A levéltárosok rendkívül fontosnak ítélik a közvetlen kapcsolatot az iratképzőkkel, részint a vezetőkkel, de fontosnak tartják az iratkezelőkkel való

[grundlagen.htm](#) (Letöltés dátuma: 2017. november 20.)

³² <https://www.revosax.sachsen.de/vorschrift/16994-VwV-AusPersAkten> (Letöltés dátuma: 2017. november 20.)

kapcsolatot is. A berlini kollégák helyszíni tanácsadás alkalmával ismerik meg az iratok tárolási körülményeit.

Az iratbegyűjtési praxist sokszor a kutatói igények alapján is alakítják, az átvételre jelölt iratok körét részben ez alapján jelölik ki. A levéltár időről időre felülbírálja a minimum alatti szerveinek jegyzékét, és így jelentkeznek egy-egy hivatalnál vagy intézménynél iratátvételi szándékkal, ahonnan korábban nem szállítottak be semmit.

A levéltár átlagosan évi 1 km iratanyagot vesz át, amelyet olykor rendkívüli gyarapodások is kiegészítenek, mint például az NDK-idők különböző bűncselekményeit vizsgáló különleges rendőri és ügyészi szervé (Zentrale Ermittlungsstelle für Regierungs- und Vereinigungskriminalität, röviden ZERV). Ez a testület vizsgálta az NDK sportolónak doppingbotrányát, továbbá a berlini falnál lelőtt emberek ügyét. A hivatal iratanyaga önmagában 2 km-t tett ki. Ehhez hasonlóan a STASI-iratokat őrző intézmény megszűnése után újabb 3 km zúdulhat a városi levéltárra.

Tudományos intézetek levéltárai

Az AdHUzB-ban a rendszeres iratgyűjtés a levéltár 1954. évi alapításával egy időben kezdődött meg elsősorban a 20. század középső harmadának dokumentumaira koncentrálva. A régebbi dokumentumok közül többnyire anyakönyvek, alapítványi iratok maradtak fenn.

A levéltár a hagyományos, igazgatási iratok mellett kutatási programok lezáró jelentéseit is átveszi, amiket a tanszékek végeztek, ugyanakkor az elektronikus iratok gyűjtése meghaladja technikai lehetőségeit. Részben erre vezethető vissza az, hogy a professzorok elektronikus levelei emiatt elvesznek. Meg kell azonban említeni, hogy a gyűjtőterületi munkát nehezítik a rendkívül szigorú adatvédelmi jogszabályok, amelyek az oktatók hivatali e-mail fiókjában található leveleket is magániratoknak tekintik. Ez a munkaviszonyuk alatt elhunyt professzorok levelezésének törlési kötelezettségéhez vezet. A levéltár vezetőjének célja, hogy minden elektronikus dokumentum betekintésére jogot szerezzen.

Az intézményt terheli a selejtezhető iratok kezelése is. Az 50 éven át őrzendő hallgatói iratok levéltári kezelésbe kerültek. A levéltárba utalták a megszűnt Robert Koch Intézet tárgyi emlékeit is, azaz az intézmény profilja jelentős bővülésen ment keresztül.

Magánlevéltárak

Németországi utunk utolsó állomásaként az EZA-t látogattuk meg, amely a német evangélikus egyházkerületek zsinati levéltárának funkcióját tölti be. Az intézmény hivatalos illetékességi köre a zsinati iratanyagra terjed ki. A levéltár azonban hivatásának tekinti a II. világháborút követően elcsatolt keleti területek írott és tárgyi emlékeinek gyűjtését, gondozását is.

Összegzés

Ha a hazai és a német gyakorlatot összevetjük, megállapíthatjuk, hogy mindkét országban állami kezelésbe utalták az egykori állampárt és társadalmi szervezeteinek iratanyagát. Ettől eltekintve azonban inkább eltéréseket találunk a gyűjtőterületi munkában. Németországban 30 év az iratátadási határidő a magyar 15 évvel szemben. A személyi iratok felkínálása a levéltárak részére ugyancsak eltér a magyar szokásoktól.

Az irattári tervek Németországban nem tartalmazzák a levéltárba utalás tényét. Ez talán annak tudható be, hogy az iratkezelési szabályzatok és irattári tervek kidolgozásában nem is vesznek részt a levéltárak, a levéltári átadásra kerülő iratok átvételéről szabadon dönthetnek. Ez a magyarnál lényegesen nagyobb szabadságot és felelősséget is rájuk ruház.

FŐBB SZÁMADATOK

*A Sächsisches Staatsarchiv éves működési adatai (2007–2016)*³³

Év	INTÉZMÉNYI KÖLTSÉGVETÉS KIADÁSI OLDALA (1000 EURÓBAN)	LÉTSZÁM (FŐ)	IRAT- GYARAPODÁS (IFM)	ÍRÁSBELI TANÁCSADÁS AZ IRATKÉP- ZŐK RÉSZÉRE (ALKALOM)	HELYSZÍNI TANÁCSADÁS AZ IRATKÉPZŐKNEK (ALKALOM)
2007	6961,8	143	1025	136	20
2008	6602,3	137	1298	128	30
2009	6769	128	1216	114	nincs adat
2010	6796,5	126,5	797	117	nincs adat
2011	6688,1	127	653	129	nincs adat
2012	6726,6	125	427	96	nincs adat
2013	6549,6	122,7	258	83	nincs adat
2014	6885,9	116,1	406	111	nincs adat
2015	7075,3	122,6	353	133	nincs adat
2016	7246,7	122	399	98	nincs adat

*A Bundesarchiv gyűjtőterületi munkájának legfontosabb adatai (2000–2016)*³⁴

Év	LÉTSZÁM (FŐ)	IRATÁTVÉTEL (IFM)
2000–2010 átlaga	811	ca. 4731
2012	702	7231
2013	nincs adat	8383
2014	689	3193
2015	687	6533
2016	641	?

³³ <http://www.staatsarchiv.sachsen.de/archiv-in-zahlen-2714.htm> (Letöltés dátuma: 2017. november 23.) A levéltár éves statisztikai beszámolóit 2008-ig elkülönítetten sorolják fel a helyszíni és a levélen keresztüli iratkezelési tanácsadást.

³⁴ FORUM 2013. I. és IV.; FORUM 2014. III.; FORUM 2015. I.; FORUM 2016. II.

3. Három németországi levéltár szerepe az e-közigazgatásban és az e-iratkezelésben

Az általunk meglátogatott hat levéltár közül az alábbiakban három – az StA, a BA és a LaB – intézmény e-iratkezelésben és e-közigazgatásban betöltött szerepét kívánom kifejtetni. Természetesen a másik három levéltár – típusaik szerint: közttestületi, egyetemi, egyházi – esetében is felmerülnek az elektronikus iratok hosszú távú megőrzésével kapcsolatos kérdések, például a fenntartójuknál keletkező e-iratok vagy az e-mailek archiválásával kapcsolatban, ám jelen beszámolóban a köziratokkal foglalkozó levéltárak megoldásaival foglalkozom.

Sächsisches Staatsarchiv

Tanulmányutunk első állomásaként a HaD-t látogattuk meg, ahol Dr. Nils Brübach, a HaD Kelet-Szászországi Legújabb Kori Iratok Osztályának vezetője fogadott minket. Beszélgetésünk során nemcsak a StA drezdai részlegének munkájáról, hanem az egész StA-t érintő projektekről is tájékoztatást kaptunk. Így került szóba a hosszú távú megőrzés és elektronikus archiválás kérdéseire választ kereső Projekt LeA.³⁵

A terv kiindulópontja az volt, hogy tartományi szinten legyen bevezetve egy egységes dokumentum menedzsment és munkafolyamat-irányítási rendszer és ezzel együtt kifejlesztésre kerüljön az StA e-levéltára, ami az el_sta elnevezést kapta. A projekt elindításáról 2008 szeptemberében döntött a szász kormányzat, amely három szervezetet bízott meg a menedzseléssel: a kormányzati igényeket képviselő Igazság- és Európaügyi Minisztériumot, a levéltári igényeket szállító StA-t és az informatikai-műszaki háttérrel biztosító Sächsische Informatik Dienstet, vagyis a Szász Informatikai Szolgáltatót.³⁶

A projekt – amelynek fontos momentuma, hogy a Szászországi Szabad Állam e-kormányzati stratégiájába integrálták³⁷ – 2009 augusztusában lépett

³⁵ Langzeitspeicherung und elektronische Archivierung

³⁶ A Dr. Brübach által a látogatásunk során nyújtott tájékoztatáson túl – a jelen beszámoló megírásához is felhasznált – a Projekt LeA kifutásáról, valamint az el_sta átadásáról szóló összefoglaló munkákat lásd: NOLTE, 2013. és NOLTE, 2014.; bővebben pedig a <http://www.staatsarchiv.sachsen.de/weiterfuehrende-informationen-4270.htm> (Letöltés dátuma: 2017. november 27.) oldalon található hivatkozásokat.

³⁷ A stratégia aktuális verziója: <https://publikationen.sachsen.de/bdb/artikel/24522/documents/33765> (Letöltés dátuma: 2017. december 9.)

a gyakorlati megvalósítás útjára. A projektvezetéssel megbízott három szervezet 2010 szeptemberére lezárta a tervezési fázist, amely az alábbi főbb pontokat érintette:

- az államigazgatásban használt speciális eljárások összegyűjtése és elemzése,
- más hatóságok és archívumok megoldásainak értékelése,
- a technikai koncepció és a specifikációk kidolgozása,
- a személyzeti, pénzügyi és szervezeti megvalósítás koncepciójának kidolgozása,
- a közbeszerzés előkészítése,
- a szükséges műszaki hardverek, szoftverek és szolgáltatások beszerzése,
- végezetül a rendszer felépítése.

A következő lépésként 2011-ben lezajlott a közbeszerzési eljárás, amely során a műszaki kivitelezést a T-Systems International GmbH nyerte, az ingest, az adatkezelés, a megőrzés és a hozzáférés moduljait a Scope Solutions AG, a storage modult (HT.diVAS) pedig a H&T Greenline GmbH szállította.

Az el_sta szimbolikus elindítása 2013. február 25-én történt meg, azóta csak tesztüzemben történt e-iratátvétel, az éles rendszer használata 2018-tól esedékes. A projektnek az e-kormányzati stratégiába való integrálása lehetővé tette, hogy a felsőbb tartományi igazgatási szervek egységes dokumentumkezelő rendszert (VIS.SAX) kezdjenek használni, amelyet 2016 végéig 14 000 munkaállomásnál kellett elérhetővé tenni.³⁸ Ez pedig vélhetően jelentősen megkönnyíti majd az e-iratok átvételét az el_sta számára, hogy egy olyan rendszerből kell az elektronikus iratokat átadni, amely ugyanazon adatcsere- és metaadat-leírási szabványokat alkalmazza. Ezek a szövetségi szinten elfogadott XÖV (XML in der öffentlichen Verwaltung, avagy „XML a közigazgatásban”) és az arra épülő XDOMEA (Dokumentenmanagement und elektronische Archivierung im IT-gestützten Geschäftsgang, azaz „Dokumentum Menedzsment és Elektronikus Archiválás az IT-alapú Üzleti Folyamatokban”³⁹) szabványokat jelentik.

Az átadás-átvételi folyamat alapvetően az OAIS szabványra épül, mely során a SIP készítésekor kerül alkalmazásra az XDOMEA szabvány. Megemlítendő, hogy az MS Office fájlok és a msg kiterjesztésű e-mailek PDF/A-ba, a fotók pedig TIFF kiterjesztésbe átkonvertálva kerülnek átadásra (de mint megtudtuk

³⁸ Az elektronikus dokumentum- és folyamatkezelő rendszerről: <https://www.egovernment.sachsen.de/eva.html> (Letöltés dátuma: 2017. november 28.)

³⁹ A XDOMEA mozaikszavának X-e utal arra, hogy a DOMEA szabvány megfelel az XÖV által előírt követelményeknek.

az eredeti fájlformátumot is átveszik a biztonság kedvéért). Az ingest folyamán, a SIP-ből AIP készül, amely a SIP által tartalmazott fájlokra és adatokra túl, az XBARCH elnevezésű XML-séma által meghatározott metaadatokkal lesz ellátva.⁴⁰

Bundesarchiv Berlin

A BA Lichterfelde-ben található részlegében Dr. Karsten Christian, a BA – többek között – stratégiai tervezésért és nemzetközi kapcsolatokért felelős osztályának munkatársa, valamint Rainer Jacobs, a Digitális Iratok Osztályának vezetője fogadott minket. Dr. Christian a BA iratátvételi és iratértékelési eljárásainak jogi háttéréről tartott prezentációt, amely során kitért az átmeneti (vagy köztes) levéltár funkciójára. Az átmeneti levéltárak létesítése a magyar levéltárügyben nem ismeretlen elképzelés: a levéltárügy rendezéséről szóló 1947. évi XXI. tc., vagy a levéltárakról szóló 1950. évi 29. tvr. által felállítandó állami kerületi levéltárak megvalósulásuk esetén hasonló funkcióval bírtak volna. A kérdés azonban ismét aktuális nálunk is, hiszen a 335/2005-ös kormányrendelet 2017. szeptember 14-től hatályos módosításával a Nemzeti Dokumentumkezelő Nonprofit Zrt. fogja betölteni ezt a szerepet a magyar államigazgatás felsőbb szervei számára.

Rainer Jacobs a Szövetségi Digitális Átmeneti Levéltár (DZAB⁴¹) kiépítéséről szóló projektet mutatta be számunkra. Az egykori NSZK-ban 1965-ben hozták létre a „Szövetségi Átmeneti Levéltárat”. A Bundesarchiv átmeneti levéltárai (St. Augustin-Hangelar, Hoppegarten bei Berlin és Freiburg) szolgáltatást jelentenek a szövetségi államigazgatási szervek (Elnöki Hivatal, Kancelláriai Hivatal, szövetségi minisztériumok, Sajtó- és Információhivatal, Szövetségi Kormány és kormánybizottságok) számára, amelyek az ügyvitelben már nem használatos, de még nem lejárt őrzési idejű irataikat további megőrzésre és kezelésre átadhatják az átmeneti levéltáraknak. Az őrzési idő leteltével kerül sor az értékelésre, amelyet vagy levéltári átvétel vagy iratselejtezés követ. Az őrzési idő leteltéig az iratképző bármikor, amikor szüksége van az átmeneti levéltárban őrzött iratra, visszakérheti azt.

⁴⁰ Az el_sta szakkonceptiója http://www.staatsarchiv.sachsen.de/download/100927_KO_LeA_Fach_ELArch_WEB.pdf (Letöltés dátuma: 2017. december 19.)

⁴¹ Digitale Zwischenarchiv des Bundes.

A lezárt ügyek iratait általában az első öt év után szokták átadni, de a jogszabályok szerint legkésőbb 30 évvel az ügy elintézését követően kell az átmeneti levéltár őrizetébe helyezni. Az átadás és a visszavétel is szabályozott keretek között történik. Az átmeneti levéltárak adatbázisban tartják nyilván az ügyiratokat. A gyors visszakereshetőségre szükség is van, az ügyintézők az ügyirat megkérését követően általában 24 órán belül kézhez is kapják azokat, a St. Augustin-Handlingerban őrzött 40 000, vagy Hoppegartenből a 42 700 iratfolyóméternyi akta közül kiemelve. Az ügyintézését követően az akta visszakerül az átmeneti levéltárba. A megőrzési idő letelte után következik az iratértékelés: a maradandó értékű iratok Koblenzbe – a BA központjába –, a nem maradandóak pedig selejtezésre kerülnek.

A BA egy a DZAB kiépítését szolgáló, 2014-ben indult, négy fázisból álló projekt harmadik fázisában tart. A projekt várhatóan 2019-re fejeződik be. A DZAB elve, a „klasszikus” átmeneti levéltár mintájára épül: a szövetségi államigazgatási szervek központi, hosszú távú megőrzési elektronikus tárhelyeként fog funkcionálni, ahol a papíralapú iratokhoz hasonlóan az őrzési idő tartamáig maradnak az iratok. Utána a már említett iratértékelést követő archiválás vagy selejtezés történik. A DZAB létrehozását a szövetségi levéltári törvény írta elő, amely a kiépítés és az üzemeltetés feladatát pedig a BA-ra bízta.

A projekt előzménye a 2013-as szövetségi e-kormányzati törvény, amely alapján legkésőbb 2020-ra a teljes szövetségi államigazgatásnak át kell állnia az e-ügyiratok kezelésére. Ha ez megvalósul, akkor talán most még elképzelhetetlen, hogy hány terabájtnyi elektronikus irat keletkezik majd. Az elképzelések szerint a DZAB az alábbi előnyökkel szolgálhat az iratképzők számára:

- Költséghatékony, decentralizált, hosszú távú tárolás bármely szervnek.
- Tehermentesíti az iratképző szervek saját rendszereit.
- Megfelelő és jogilag biztonságos tárolást nyújt a megőrzési időtartam alatt.
- Kényelmes hozzáférést biztosít az iratokhoz a szerv saját dokumentum menedzsment rendszerén vagy a DZAB saját hozzáférési pontján keresztül.
- Egyszerűen elvégezhető a selejtezés és a levéltári átadás a tárolási időszak lejárta után.⁴²

⁴² Az átmeneti levéltárak történetével, a működésükkel és a jövőjükkel részletesen a BA szakmagazinjának, a *Forum*nak a 2015-ös tematikus száma foglalkozik, amely elektronikus formában is elérhető: <http://www.bundesarchiv.de/DE/Navigation/Finden/Publikationen-Bundesarchiv/publikationen-bundesarchiv.html> (Letöltés dátuma: 2017. november 27.)

Landesarchiv Berlin

Dr. Regina Rousavy, a levéltár II. Osztályának⁴³ vezetője és Bianca Welzing-Bräutigam levéltári hivatali tanácsos fogadott minket a LaB-nál tett látogatásunk során, ahol kitértünk a LaB e-iratkezelésben és e-közigazgatásban betöltött szerepére is.

Vendéglátóink elmondták, hogy 2016-ban lépett hatályba a Berlinre vonatkozó e-kormányzati törvény, amely alapján a berlini tartományi közigazgatásnak 2023-ig kell teljesen átállnia az e-ügyiratkezelésre.⁴⁴ A saját rendszer kifejlesztéséhez szövetségi szinten rendelkezésre állnak ajánlások, amelyeket át kell ültetni a metaadatoktól kezdve az e-akták formájáig.⁴⁵

A LaB-nak az StA-hoz képest más utat kell keresni, ugyanis a berlini tartományi igazgatásban használt dokumentum- és folyamatkezelő rendszerek száma százas nagyságrendű. A levéltárnak korábban már volt egy projektje, amelynek a célja az eLaB, vagyis az „elektronische Landesarchiv Berlin” létrehozása volt, de az különösebb eredmény nélkül zárult le. A megvalósításának körülményei az StA-hoz hasonlóak abból a szempontból, hogy Berlinben is van egy központi szinten bevezetendő dokumentum- és folyamatkezelő program, amely a SIDOK nevet viseli és megemlítendő, hogy a szoftverfejlesztő cég megegyezik a Szászországban alkalmazott VIS.SAX fejlesztőjével. Továbbá Berlinben is működik egy központi informatikai szolgálat, az ITDZ, vagyis az IT-Dienstleistungszentrum Berlin.⁴⁶ Bár 2023-ig még bőven van idő a berlini e-közigazgatás egységesítésére, az említett hasonlóságokhoz mérten a különbség lényeges: a LaB pozíciója egyelőre kevésbé jelentős az egységesítésben résztvevő szervezetek között.

⁴³ A LaB II. Osztályának kezelésébe tartoznak az 1945–1990 közötti nyugat-berlini, az 1990 utáni iratképzők és irataik, a hagyatékok és a személyi iratok, az audiovizuális gyűjtemény és az elektronikus iratok.

⁴⁴ A berlini e-kormányzati törvény hatályos állapota elektronikus formában elérhető a <http://gesetze.berlin.de/> portálon (Letöltés dátuma: 2017. november 27.). A törvény elemzése pedig az alábbi linkről tölthető le: https://www.berlin.de/sen/inneres/service/publikationen/170627_minikommentar_v1-0.pdf

⁴⁵ A szövetségi szintű e-iratkezeléssel kapcsolatos szabványok és ajánlások a <https://www.it-planungsrat.de/> honlapon érhetőek el. (Letöltés dátuma: 2017. november 27.)

⁴⁶ KNOBLICH 2010. és <http://docplayer.org/14986978-Das-elektronische-landesarchiv-berlin-elab-it-projekte-der-berliner-verwaltung-2011-vortrag-von-dr-susanne-knoblich.html> (Letöltés dátuma: 2017. december 9.)

Konklúzió

Mint azt láthattuk, az e-iratkezelés és az e-közigazgatás különböző folyamatainak a megtervezése projektalapú gondolkodást kíván, ami érthető, hiszen – bár a beszámolóban kivitelezési összegek nem jelentek meg – euró-milliókról van szó egy-egy, a bemutatottakhoz hasonló méretű projekt kivitelezésekor. Fontos momentum a tervezés, amely során aktív együttműködés szükséges a projektért felelős szervek, illetve szervezetek részéről. Levéltárosi szemszögből örvendetes látni Szászország válaszait a hosszú távú elektronikus tárolás és archiválás kihívásaira, hiszen ad 1. mindezt tartalmazza a tartomány e-kormányzati stratégiája, ad 2. aminek a megtervezésénél nem feledkeztek meg a levéltárról, sőt, annak feladataként jelölték meg azt.

Németországban több mint ötven éve működik az átmeneti levéltár intézménye. A magyarországi – ha nem is a digitális – megfelelőjének a létrehozása során érdemes mélyebben tanulmányozni a szerepét, a funkcióját, az eljárásait, hiszen egyszerre adhat választ a szűkös levéltári raktárkapacitásra, a megfelelő irattári őrzési körülményekre és – „időnyerés” szempontjából – az iratértékelésre.

Források és szakirodalom

Archiv der Berlin-Brandenburgischen Akademie der Wissenschaften (AdBAAdW)
– Berlin-Brandenburgi Tudományos Akadémia Levéltára
Archiv der Humboldt Universität zu Berlin AdHUzB) – Berlieni Humboldt Egyetem Levéltára
Bundesarchiv Berlin (BA) – Szövetségi Levéltár – Berlin
Evangelisches Zentralarchiv (EZA) – Központi Evangélikus Levéltár
Landesarchiv Berlin (LaB) – Berlieni Tartományi Levéltár
Sächsisches Staatsarchiv (StA) – Szász Állami Levéltár
Sächsisches Staatsarchiv – Hauptstaatsarchiv Dresden (HaD) – Szász Állami Levéltár – Drezdai Állami Főlevéltár

KNOBLICH 2010

KNOBLICH, SUSANNE: Übernahme und Archivierung elektronischer Unterlagen durch das Landesarchiv Berlin – Ein Werkstattbericht.

https://www.staatsarchiv.sg.ch/home/auds/14/_jcr_content/Par/downloadlist/DownloadListPar/download_7.ocFile/Text%20Knoblich.pdf (Letöltés dátuma: 2017. november 22.)

MARTIN-WEBER 2013

MARTIN-WEBER, BETTINA: Spezialgeschichte Lösungsgebote und archivgesetzliche Anbietungspflicht – kein Gegensatz. *Forum*, 1. évf. 2013. 16–20.

NOLTE 2013

NOLTE, BURKHARD: Die erste Meldung – Elektronisches Staatsarchiv feierlich eröffnet. *Sächsisches Archivblatt*, 22. évf. 2013. 1. sz. 2–3.

NOLTE 2014

NOLTE, BURKHARD: Das elektronische Staatsarchiv des Freistaats Sachsen. *Archivar*, 67. évf. 2014. 1. sz. 6–13.

SCHENKE 2015

SCHENKE, KERSTIN: *Übernahme von Personalakten in das Bundesarchiv*. http://www.bundesarchiv.de/imperia/md/images/abteilungen/abtb/bbea/kerstin_schenke_barch_%C3%9Cbernahme_von_personalakten_in_das_bundesarchiv.pdf (Letöltés dátuma: 2017. november 16.)

Archivgesetz Berlin (ArchGB)

<http://landesarchiv-berlin.de/archivgesetz-2> (Letöltés dátuma: 2017. november 14.)

Archivgesetz Sachsen (ArchGS)

<https://www.revosax.sachsen.de/vorschrift/2628#p2> (Letöltés dátuma: 2017. november 14.)

Bundesarchivgesetz (BArchG)

http://www.bundesarchiv.de/DE/Content/Downloads/Rechtliches/bundesarchivgesetz.pdf?_blob=publicationFile (Letöltés dátuma: 2017. december 10.)